

EBEVEYN TUTUMLARI VE PSİKOPATOLOJİ ÜZERİNE ETKİLERİ

17. BÖLÜM

Zehra Ece SOĞUCAK¹

GİRİŞ

Çocukların gelişimi için ev ve aile ortamının ne denli önemli olduğu bilinmektedir. Çocuklar için anne ve babaları hayatlarındaki en önemli rehberleridir. Çocuğun yaşamının ilk yıllarındaki deneyimleriyle sonraki senelerin temelleri atılır. Ebeveyn ve çocuk arasındaki sağlıklı iletişim, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesine ve çevresiyle olumlu ilişkiler kurmasına yardımcı olur. Ebeveynler çocuklarını kendi görüşlerine göre yetiştirirken, onları toplumsal beklentilere göre de davranmayı öğretirler. Ebeveynler toplumsal değerler ve kendi beklentileri arasında bir denge kurarak çocuğun olabildiğince aile dışı sosyal çevrelerine uyum sağlamasını isterler (1). Anne-babaların tutum ve davranışları çocuğun ilerideki yıllarda akranlarıyla, aile içindeki bireylerle ve çevrelerindeki insanlarla iyi ve uygun ilişkiler kurabilmesi ve bu ilişkilerin geliştirilmesi için önem taşır (2).

Çocuklar, davranış biçimlerini hayatlarının ilk yıllarında çevrelerini gözlemleyerek ve onları taklit ederek kazanırlar. Bu nedenle çocuğun sosyal uyumunda kendine karşı yapılan davranışların önemi büyüktür. Uyum sürecinin sağlıklı olabilmesi için anne-babanın olumlu bir çevre yaratan, güven veren, anlayışlı, sevgi dolu yaklaşımları gereklidir. Eğer bu çevre oluşmazsa çocuk karmaşık duygu, düşünce ve ikilemler içinde kalabilir. Böyle bir durumda çocuk çevresiyle uyum sorunları yaşayabilir (3). Yaşanan sorunlar ileri yıllarda kalıcı hâle gelebilir.

Özetle çocukların fiziksel, psikososyal, dil, cinsel ve bilişsel gelişiminin ebeveyn tutumlarından büyük oranda etkilendiği görülmüştür (4).

EBEVEYN TUTUMLARI

Ebeveyn tutumları, birçok araştırmacı tarafından farklı biçimlerde ele alınmıştır. Bu kitapta en sık tanımlanan ebeveyn tutumlarından bahsedilecektir. Ebeveyn tutumları ile ilgili olarak kuramsal gelişimi incelediğimizde 1930'lardan bu yana, ebeveyn tutumları üzerine birçok farklı özellik tanımlandığını, çeşitli şekillerde sınıflandırıldığını görmekteyiz. 1940'larda Baldwin ve arkadaşlarının yaptığı gözlemsel bir çalışmada, ebeveyn tutumlarında, demokrasi boyutu ve kontrol boyutu olmak üzere iki boyut tanımlanmıştır (5). Demokratik boyutta, ebeveyn ve çocuk arasındaki sözel iletişim ön plandadır. Kurallar nedenleriyle açıklanır ve çocuğa düşüncesini belirtmesi için fırsat tanınır. Kontrol boyutunda ise çocuğun davranışları ebeveyn tarafından kısıtlanır ve çocuğa kararları konusunda söz hakkı tanınmaz. Mussen de reddedici, aşırı korumacı, izin verici ve aşırı titiz olmak üzere dört ayrı ebeveyn tutumu tanımlamıştır (6). İzin verici tutumda olan ebeveyn, çocuğunu araştırmaya cesaretlendirir, bunun için uygun sosyal çevre sağlar. Böylece çocuk içinden geldiği gibi davranabilir. Reddedici ebeveynler, çocuklarına karşı öfkeliyim ve çocukları sınır ihlalinde bulunduğu cezalandırırlar. Bu çocuklar güçlü bağlar geliştirmekte zorlanırlar. Aşırı korumacı ebeveynler, çocuğun bağımsız aktivitelerini

¹ Uzman Doktor, SBÜ Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk Psikiyatri Kliniği, ece_randa@hotmail.com
ORCID iD: 0000-0003-3610-842X

KAYNAKÇA

- Bornstein L, Bornstein, MH. Parenting Styles and Child Social Development. Encyclopedia on Early Childhood Development. 2007; 1-4.
- Ekşi A. Ben Hasta Değilim. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri. 1999.
- Yavuzer H. Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi. 2008.
- Senemoğlu N. Gelişim, Öğrenme ve Öğretim- Kuramdan Uygulamaya. Ankara: Pegem Akademi. 2012.
- Baldwin AL. Child development Socialization and the Parent Child Relationship, 1948; 19: 127-136.
- Mussen PH, Conger JJ. Child development and personality. Oxford, England, Harper. 1956.
- Kendir ME, Ev Demirli C. Evlilik doyumu üzerinde anne baba tutumunun etkisinin incelenmesi. Education Sciences. 2016; 11(3): 96-113.
- Baumrind D. Parenting styles and adolescent development. J. Brooks, R. Lerner ve A. C. Petersen, (Ed.), The encyclopedia on adolescence. New York: Garland. 1991; 758-772.
- Spera C. A review of the relationship among parenting practices, parenting styles, and adolescent school achievement. Educational Psychology Review, 2005; 17: 125-146.
- Steinberg L. We know some things: Adolescent-parent relationships in retrospect and prospect. Journal of Research on Adolescence, 2001; 11: 1-20.
- Maccoby EE and Martin JA. Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. P. H. Mussen, (Seri Ed.), E. M. Heatherington, (Cilt Ed.), Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development. Wiley, New York. 1983, vol 4.
- Steinberg L et al. Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. Child Development, 1994; 65(3): 754-770
- Thomasgard M, Metz WP, Edelbrock C, Shonkoff JP. Parent-Child Relationship Disorders. Part I. Parental Overprotection and the Development of the Parent Protection Scale. Developmental and Behavioral Pediatrics, 1995; 16 (4): 244-250.
- Kiel EJ, Buss KA. Protective Relations Among Fearful-Temperament, Protective Parenting, and Social Withdrawal: The Role of Maternal Accuracy in a Moderated-Mediation Framework. Journal of Abnormal Child Psychology, 2011; 39: 953-966.
- Spokas M, Heimberg RG. Overprotective Parenting, Social Anxiety and External Locus of Control: Cross-sectional and Longitudinal Relationships. Cogn Ther Res, 2009; 33: 543-551.
- Wood JJ, McLeod BD, Sigman M, Wei-Chin H, Chu BC. Parenting and childhood anxiety: Theory, empirical findings, and future directions. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 2003; 44: 134-151.
- Barber BK. Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. Child Development, 1996; 67(6): 3296-3319.
- Barber BK, Maughan S and Olsen JA. Patterns of parenting across adolescence. New Directions for Child and Adolescent Development, 2005; 108: 5-16.
- Barber BK, Olsen JE and Shagle SC. Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. Child Development, 1994; 65(4): 1120-1136.
- Steinberg L, Dornbusch S and Brown B. Ethnic differences in adolescent achievement: An ecological perspective. American Psychologist, 1992; 47: 723-729.
- Wenar C. Developmental psychopathology: From infancy through adolescence. New York: McGraw-Hill, 1994.
- Hoeve M et al. The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. Journal of Abnormal Child Psychology, 2009; 37(6): 749-775.
- Sümer N, Gündoğdu E, Helvacı E. Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. Türk Psikoloji Yazıları, 2010; 13: 42-59.
- Modesto-Lowe V, Danforth JS, Brooks D. ADHD: does parenting style matter?. Clin Pediatr, 2008; 47(9), 865-872.
- Keown LJ, Woodward LJ. Early parent-child relationships and family functioning of preschool boys with pervasive hyperactivity. J Abnorm Child Psychol, 2002; 30(6), 541-553.
- Conlon KE, Strassle CG, Vinh D and Trout G. Family management styles and ADHD: utility and treatment implications. J Fam Nurs, 2008; 14(2): 181-200.
- Çöp E, Kültür SEÇ ve Dinç GŞ. Anababalık Tutumları ile DEHB Belirtileri Arasındaki İlişki, 2016.
- Keskin G ve Çam O. (2008). Ergenlerin ruhsal durumları ve anne baba tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi/Relationship between mental health, parental attitude and attachment style in adolescence. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2008; 9(3): 139.
- Barkley RA, Murphy KR. Attention-deficit hyperactivity disorder: A clinical workbook. Guilford Press; 1998.
- Whalen CK, Henker B. Attention-deficit/hyperactivity disorders. Handbook of Child Psychopathology: Springer; 1998; 181-211.
- Danforth JS. The outcome of parent training using the behavior management flowchart with mothers and their children with oppositional defiant disorder and attention deficit hyperactivity disorder. Behav Modif; 1998; 22: 443-473.
- Cussen A, Sciberras E, Ukoumunne OC et al. Relationship between symptoms of attention-deficit/hyperactivity disorder and family functioning: a community-based study. Eur J Pediatr, 2012; 171: 271-80.
- Pinquart M. Associations of parenting dimensions and styles with externalizing problems of children and adolescents: An updated meta-analysis. Developmental psychology, 2017; 53(5): 873.
- Campbell S, Pierce E, Moore G, Marakovitz S and Newby K. Boy's externalizing problems at elementary school age: Pathways from early behavior problems, maternal control, and family stress. Development and Psychopathology, 1996; 8: 701-719.
- Galboda-Liyanage KC, Prince MJ and Scott S. Mother-child joint activity and behaviour problems of pre-school children. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 2003; 44(7): 1037-1048.
- Steinberg L, Lamborn SD, Dornbusch MS, Darling N. Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement and encouragement to succeed. Child Development, 1992;

- 63: 1266-1281.
37. Hart CH, Newell LD and Olsen SF. (2003). Parenting skills and social-communicative competence in childhood. In J. O. Greene & B. R. Burleson (Eds.), *Handbook of communication and social interaction skills*. Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 2003; 753-797.
 38. Kandır A ve Alpan Y. Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının Etkisi. *Aile ve Toplum*, 2008; 4(14):33-38.
 39. Burkhaouse KL, Gibb BE, Coles M E, Knopik VS, McGeary JE. Serotonin Transporter Genotype Moderates the Link Between Children's Reports of Overprotective Parenting and Their Behavioral Inhibition. *Journal of Abnormal Child Psychology* 2011; 39: 783-790.
 40. Özbaran B, Tamar M, Yüncü Z, Bildik T, Demiral N ve Erermis S. Majör depresif bozukluğu olan gençlerden oluşan bir klinik örnekleme anne-baba tutumlarının değerlendirilmesi/Evaluation of parental attitudes in a clinical sample of adolescents with major depressive disorder. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2009; 10(2):109.
 41. Sheeber L, Allen N, Davis B, Sorensen E. Regulation of negative affect during mother-child problem-solving interactions: Adolescent depressive status and family processes. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 2000; 28:467-479.
 42. Wang M and Kenny S. Longitudinal Links Between Fathers' and Mothers' Harsh Verbal Discipline and Adolescents' Conduct Problems and Depressive Symptoms. *Child Development*, 2014; 85(3): 908 – 923.
 43. Liem JH, Cavell EC and Lustig K. The Influence of Authoritative Parenting During Adolescence on Depressive Symptoms in Young Adulthood: Examining the Mediating Roles of Self – Development and Peer Support. *The Journal of Genetic Psychology*, 2010; 171(1): 73 – 92.
 44. Timpano KR, Keough ME, Mahaffey B, Schmidt NB, Abramowitz J. Parenting and obsessive compulsive symptoms: implications of authoritarian parenting. *Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly*, 2010; 24:151-164.
 45. Yoshida T, Taga C, Matsumoto Y, Fukui K. Paternal overprotection in obsessive compulsive disorder and depression with obsessive traits. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 2005; 59: 533-538.
 46. Hacıömeroğlu B, Karancı AN. Perceived parental rearing behaviours, responsibility attitudes and life events as predictors of obsessive compulsive symptomatology: test of a cognitive model. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 2013; 42: 641-652.
 47. Murphy YE, Flessner CA. Family functioning in pediatric obsessive compulsive and related disorders. *British Journal of Clinical Psychology*, 2015; 54:414-434.
 48. Bressi C, Guggeri G. (1996). Obsessive-compulsive disorder and the family emotional environment. *New Trends in Experimental and Clinical Psychology*, 1996; 12(4): 265-269.
 49. Kılınç AT, Onat M, Şahbudak B, Özbek A. Trikotillomani tanılı hastalarda aile işlevselliğinin değerlendirilmesi. *Türk J Child Adolesc Ment Health*, 2014; 21:112.